

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס הרמב"ם ומשנתו הפילוסופית

ד"ר דרור ארליך | עולמות: ביה"ס ללימודי יהדות ותרבות ישראלית

Maimonides and his Philosophy | 0309995

מקוון א-סינכרוני

סוג הקורס:

4

היקף נ"ז:

תשפ"ו

שנת לימודים:

קיץ

סמסטר:

יום ושעה

שעת קבלה:

dror.erlich@biu.ac.il

מייל מרצה:

קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

הקורס עוסק בחייו, בדמותו ובהגותו של הרמב"ם, ההוגה היהודי החשוב והמשפיע ביותר בימי הביניים ואחת הדמויות הבולטות בתולדות העם היהודי. במהלך הקורס נלמד סוגיות מרכזיות במשנתו הפילוסופית-הדתית של הרמב"ם, וזאת באמצעות עיון במקורות נבחרים מכתביו העיקריים. הקורס מזמן עיון מעמיק במגוון שאלות קיומיות, מחשבתיות וערכיות, וכן בשאלות של זהות ושל תפיסה היסטורית, באופן שיש בו כדי להרחיב ולהעשיר את דרכי ההתבוננות של הלומדים על עצמם ועל סביבתם האנושית.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יכירו את תולדות חייו ואת דמותו ההגותית של הרמב"ם.
2. הלומדים יגדירו מושגים חשובים הנוגעים לזרמים הפילוסופיים והתאולוגיים העיקריים שפעלו בימיו של הרמב"ם, ובמיוחד לפילוסופיה האריסטוטלית.
3. הלומדים ינתחו טקסטים מכתביו של הרמב"ם.

מיומנויות

1. הלומדים יפתחו וישכללו את יכולות החשיבה המופשטת והביקורתית.
2. הלומדים יפתחו וישכללו את היכולת לקיים דיון מעמיק בכתב על סוגיות רעיוניות.
3. הלומדים יפתחו וישכללו יכולות של קריאת טקסטים עיוניים, ניתוחם והבנתם.

ערכים

1. הלומדים יתאמנו בגישה סובלנית ומקבלת כלפי דעות אחרות.
2. הלומדים יוזמנו להתבונן בתשומת לב במפגש בין עמדותיהם העצמיות לבין עמדותיו של הרמב"ם בסוגיות הנלמדות.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים

- הקורס מתנהל באתר למדה. יתקיימו בו גם שני מפגשי זום אינטראקטיביים, אחד בתחילת הסמסטר והשני לקראת סיומו (אין חובת נוכחות).
- חומרי הלימוד בלמדה מאורגנים ביחידות על פי נושאים: שלוש היחידות הראשונות הן מבואות לקורס, לאחריהן יחידות התוכן שבהן נלמדים פרקים נבחרים מכתביו העיקריים של הרמב"ם, ולבסוף יחידת סיום הכוללת חובת קריאה ביבליוגרפית.
- כמו כן, פועלים באתר שלושה סוגי פורומים:
1. פורום 'בואו נדבר על זה', שבו יתקיימו במהלך הקורס 4 דיונים פתוחים לגבי נושאים, מושגים ואירועים הקשורים לחומר הנלמד (**חובה**).
 2. פורום 'שאלות ותשובות', שמטרתו לאפשר הצגת שאלות טכניות כלליות על הקורס (רשות).
 3. פורום 'בואו נלמד ביחד', שמטרתו לאפשר לימוד משותף של כל יחידה בקורס, על ידי הצגת שאלות ומענה לשאלות, הן על ידי הלומדים והן על ידי (רשות).

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	מהי פילוסופיה יהודית?	פורום 'בואו נדבר על זה'	לומדה: מהי פילוסופיה יהודית?; קובץ: מהי פילוסופיה?; סרטון: האם יש פילוסופיה יהודית?	פורום 1

2	הרמב"ם: תולדות חייו, כתביו ודמותו ההגותית	חידה (רשות)	לומדה: תולדות חייו וכתביו העיקריים; קובץ: מבוא לדמותו ההגותית; סרטון (רשות)	
3	מקורותיו הפילוסופיים של הרמב"ם	טקסט ללימוד עצמי: קטע מהאיגרת לשמואל אבן תיבון; פורום 'בואו נדבר על זה'	סרטון: המקורות – ההקשרים וגישתו העקרונית; קובץ: ההקשרים – ציר זמן; קובץ: ההוגים המוזכרים באיגרת	פורום 2
4	איגרת השמד	טקסט ללימוד עצמי: קטע מאיגרת השמד (כולל שאלות מנחות)	פודקסט: סיפורה של איגרת השמד (כולל תמלול)	פורום 3
5	מבוא לפירוש המשנה; ההקדמה לפירוש המשנה (1): מבוא לתורה שבעל פה	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים מההקדמה לפירוש המשנה (כולל שאלות מנחות)	סרטון: מבוא לפירוש המשנה; קובץ: קטע לדוגמה מפירוש המשנה; לומדה: ההקדמות לפירוש המשנה	
6	ההקדמה לפירוש המשנה (2): תכלית האדם	טקסט ללימוד עצמי: קטע מההקדמה לפירוש המשנה (כולל שאלות מנחות)	קובץ: הקשר הדיון	
7	ההקדמה למסכת אבות (1): נפש האדם	טקסט ללימוד עצמי: קטע מההקדמה למסכת אבות (כולל שאלות מנחות)		
8	ההקדמה למסכת אבות (2): תורת המוסר	טקסט ללימוד עצמי: קטע מההקדמה למסכת אבות (כולל שאלות מנחות)		
9	ההקדמה לפרק חלק (1): שכר ועונש	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים מההקדמה לפרק חלק (כולל שאלות מנחות)	סרטון: העולם הבא – ביאור והרחבה; מצגת: תחיית המתים – ביאור והרחבה; לומדה: סיפורה של איגרת תחיית המתים	
10	ההקדמה לפרק חלק (2): עיקרי האמונה	טקסט ללימוד עצמי: קטע מההקדמה לפרק חלק (כולל שאלות מנחות); פורום 'בואו נדבר על זה'	קובץ: מבוא לתורת העיקרים של הרמב"ם (קריאת חובה 1)	פורום 4 (אופציונלי)
11	איגרת תימן	טקסט ללימוד עצמי: קטע מאיגרת תימן (כולל שאלות מנחות)	פודקסט: סיפורה של איגרת תימן (כולל תמלול)	

12	מבוא למשנה תורה		סרטון: מבוא למשנה תורה – דברי פתיחה; קובץ: משנה תורה – מבנה הספר; לומדה: משנה תורה – מאפיינים עיקריים
13	משנה תורה (1): הלכות יסודי התורה – יסודות תפיסת האלוהות	טקסט ללימוד עצמי: הלכות יסודי התורה, פרק א (כולל שאלות מנחות)	
14	משנה תורה (2): הלכות תשובה – בחירה חופשית	טקסט ללימוד עצמי: הלכות תשובה, פרק ה (כולל שאלות מנחות)	סרטון: בחירה חופשית והלכות תשובה; סרטון: דטרמיניזם ובחירה חופשית; לומדה: בעיית הידיעה והבחירה
15	משנה תורה (3): הלכות מלכים – הרעיון המשיחי	טקסט ללימוד עצמי: הלכות מלכים, פרקים יא-יב (כולל שאלות מנחות)	מצגת: הרעיון המשיחי – שתי תפיסות
16	מבוא למורה נבוכים (1)	טקסט ללימוד עצמי: מורה נבוכים, קטעים מהפתיחה (כולל שאלות מנחות)	סרטון: מבוא למורה נבוכים – דברי פתיחה; קובץ: מורה נבוכים – מבנה ונושאים
17	מבוא למורה נבוכים (2)	טקסטים ללימוד עצמי: מורה נבוכים, קטעים מהצוואה ומההקדמה; קטע מההקדמה לחלק ג (כולל שאלות מנחות)	קובץ: מורה נבוכים – מטרות; סרטון: מורה נבוכים – קהל היעד; סרטון: מורה נבוכים – מניעי הכתיבה; לומדה: מורה נבוכים – סגנון הכתיבה; סרטון: התגובות למורה נבוכים
18	מורה נבוכים (1): הפרקים המילוניים ופרק א של הספר	טקסט ללימוד עצמי: מורה נבוכים א:א (כולל שאלות מנחות)	קובץ: מהם הפרקים המילוניים?
19	מורה נבוכים (2): תורת ההכרה	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים ממורה נבוכים א:ה, א:לא-לד (כולל שאלות מנחות)	
20	מורה נבוכים (3): תורת התארים	טקסטים ללימוד עצמי: מורה נבוכים א:נ, א:ס (כולל שאלות מנחות)	סרטון: מהו אלוהים?; לומדה: תורת התארים – סקירה כללית ומושגי היסוד
21	מורה נבוכים (4): שאלת בריאת העולם – שני הקשרים פילוסופיים	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים ממורה נבוכים א:עא, ב:כה (כולל שאלות מנחות)	מצגת: בריאת העולם – הוויכוח על תפיסת הרמב"ם

22	מורה נבוכים (5): בעיית הרע / הסבל האנושי	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים ממורה נבוכים ג:ח-יב (רשות); פורום 'בואו נדבר על זה'	סרטון: בעיית הרע – השיח הפילוסופי; קובץ: בעיית הרע – ההיבט התאולוגי; קובץ: בעיית הסבל האנושי – ההיבט הקיומי	פורום 4 (אופציונלי)
23	מורה נבוכים (6): מושג ההשגחה	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים ממורה נבוכים ג:יז-יח (רשות)	לומדה: מושג ההשגחה – חמש שיטות ותגובות הרמב"ם עליהן; מצגת: מושג ההשגחה – עמדת הרמב"ם	
24	מורה נבוכים (7): תכלית התורה וטעמי המצוות	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים ממורה נבוכים ג:כז-כח (כולל שאלות מנחות)	סרטון: תכלית התורה ומצוותיה; קובץ: תכלית התורה וטעמי המצוות – מבנה הדיון	
25	מורה נבוכים (8): תכלית האדם	טקסטים ללימוד עצמי: קטעים ממורה נבוכים ג:נא, ג:נד (כולל שאלות מנחות)	לומדה: משל ארמון המלך – המשל והנמשל	
26	הפרשנות להגותו של הרמב"ם	פורום שיתופים לסוף הקורס (רשות)	קובץ: הגישות הפרשניות – רביצקי; קובץ: הלברטל – קריאת חובה 2; סרטון: דברי סיום	

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מבחן מסכם – אמריקאי (פרונטלי בקמפוס)	80% מהציון הסופי
הגשת המטלות: תגובות לפורומים 'בואו נדבר על זה'	20% מהציון הסופי

דרישות הקורס

מטלות:

- לימוד יחידות הקורס בלמדה
- השתתפות בפורומים 'בואו נדבר על זה' בלמדה

נוכחות: אין חובת נוכחות בשני מפגשי הזום בקורס, אך הדבר מומלץ מאוד.

תוכן מחייב למבחן

1. יחידה 10 – ארליך, ד', הרמב"ם על יסודות האמונה היהודית, תל-אביב 2019, עמ' 13–23, 209–211.
2. יחידה 26 – הלברטל, מ', הרמב"ם: רבי משה בן מיימון, ירושלים תשס"ט, עמ' 299–310.

תכני העשרה – רשות

1. אלקיים, א'; שוורץ, ד' (עורכים), הרמב"ם בנבכי הסוד: מחווה למשה חלמיש, רמת-גן תשס"ט.
2. ארליך, ד', הרמב"ם על יסודות האמונה היהודית, תל-אביב 2019.
3. בן-אור, א', 'מודלים להבנת הרע ב"מורה נבוכים"', עיון לד (תשמ"ה), עמ' 3–33.
4. גולדמן, א', מחקרים ועיונים: הגות יהודית בעבר ובהווה (בעריכת ד' סטטמן וא' שגיא), ירושלים תש"ס.
5. הלברטל, מ', הרמב"ם: רבי משה בן מיימון, ירושלים תשס"ט.
6. הרוי, ז', כיצד להתחיל ללמוד את מורה הנבוכים ח"א פ"א, דעת 21 (תשמ"ח), עמ' 5–23.
7. הרטמן, ד', מנהיגות בעיתות מצוקה: על איגרות הרמב"ם, תל-אביב 1985.
8. חלמיש, מ'; כשר, ח' (עורכים), דעת הרמב"ם: ילקוט מאמרים בחקר משנת הרמב"ם, רמת-גן תשס"ד.
9. טברסקי, י', מבוא למשנה תורה לרמב"ם, ירושלים תשנ"א.
10. ישפה, ר', פילוסופיה יהודית בימי הביניים מרס"ג עד הרמב"ם, א-ג, רעננה תשס"ה-תשס"ז.
11. כשר, ח', על המינים, האפיקורסים והכופרים במשנת הרמב"ם, תל-אביב תשע"א.
12. כשר, ח', 'פירושי הרמב"ם לסיפור נקרת-הצור', דעת 35 (תשנ"ה), עמ' 29–66.
13. סטרומזה, ש', הרמב"ם בעולמו: דיוקנו של הוגה ים-תיכוני, ירושלים 2021.
14. פינס, ש', 'המקורות הפילוסופיים של מורה נבוכים', בין מחשבת ישראל למחשבת העמים, ירושלים תשל"ז, עמ' 103–173.
15. צדיק, ש', מהות הבחירה בהגות היהודית בימי הביניים, ירושלים תשע"ז.
16. קליין-ברסלבי, ש', 'מבוא', רבי משה בן מיימון, שמונה פרקים, מהדורת מ' שורץ, ירושלים תשע"א, עמ' א-סג.
17. קליין-ברסלבי, ש', פירוש הרמב"ם לסיפור בריאת העולם, ירושלים תשמ"ח.
18. קליין-ברסלבי, ש', שלמה המלך והאזוטריזם הפילוסופי במשנת הרמב"ם, ירושלים תשנ"ז.
19. קלנר, מ', אמונה שאינה מגיעה לעיקר: במה נבחנת יהדות, ירושלים תשע"ו.
20. קלנר, מ', גם הם קרויים אדם: הנכרי בעיני הרמב"ם, רמת-גן תשע"ו.
21. קלנר, מ', תורת העיקרים בפילוסופיה היהודית בימי הביניים, ירושלים 1991.
22. קרמר, י', הרמב"ם: ביוגרפיה, תל-אביב 2019.
23. רביצקי, א' (עורך), הרמב"ם: שמרנות, מקוריות, מהפכנות, א-ב, ירושלים תשס"ט.

24. רביצקי, א', 'סתרי תורתו של מורה הנבוכים: הפרשנות בדורותיו ובדורותינו', על דעת המקום: מחקרים בהגות היהודית ובתולדותיה, ירושלים 1991, עמ' 142–181.
25. שביד, א', עיונים בשמונה פרקים לרמב"ם, ירושלים 1989.
26. שוורץ, ד', אמונה ותבונה: דרכי הוויכוח בהגות היהודית בימי הביניים, תל-אביב תשס"א.
27. שוורץ, ד', הרעיון המשיחי בהגות היהודית בימי הביניים, רמת-גן תשנ"ז.
28. שטראוס, ל', 'אופיו הספרותי של "מורה נבוכים"', ירושלים ואתונה: מבחר כתבים, ירושלים תשס"א, עמ' 167–205.
29. שטרן, י', החומר והצורה במורה נבוכים לרמב"ם, בני ברק 2017.
30. Davidson, H. A., *Maimonides the Rationalist*, Oxford 2011.
31. Davidson, H. A., *Moses Maimonides: The Man and His Works*, Oxford 2005.
32. Ivry, A. L., *Maimonides' Guide of the Perplexed: A Philosophical Guide*, Chicago and London 2016.
33. Kellner, M., *Maimonides' Confrontation with Mysticism*, London 2006.
34. Kellner, M., *Maimonides on Human Perfection*, Atlanta, GA 1990.
35. Kellner, M. and Gillis, D., *Maimonides the Universalist: The Ethical Horizons of the Mishneh Torah*, London 2020.
36. Kellner, M., *Science in the Bet Midrash: Studies in Maimonides*, Brighton, MA 2009.
37. Kraemer, J. L., *Maimonides: The Life and World of One of Civilization's Greatest Minds*, New York 2008.
38. Kraemer, J. L., *Perspectives on Maimonides: Philosophical and Historical Studies*, Oxford 1996.
39. Kreisel, H., *Maimonides' Political Thought*, Albany 1999.
40. Robinson, I. et al. (eds.), *The Thought of Moses Maimonides: Philosophical and Legal Studies*, Lewiston, New York 1990.
41. Rudavsky, T. M., *Maimonides*, United Kingdom 2010.
42. Schwartz, D., *The Many Faces of Maimonides*, Brighton, MA 2018.
43. Seeskin, K. (ed.), *The Cambridge Companion to Maimonides*, Cambridge 2005.
44. Strauss, L., 'How to Begin to Study The Guide of the Perplexed', Moses Maimonides, *The Guide of the Perplexed*, S. Pines (trans.), Chicago 1963, pp. xi–lvi.
45. Stroumsa, S., *Maimonides in His World: Portrait of a Mediterranean Thinker*, Princeton 2009.